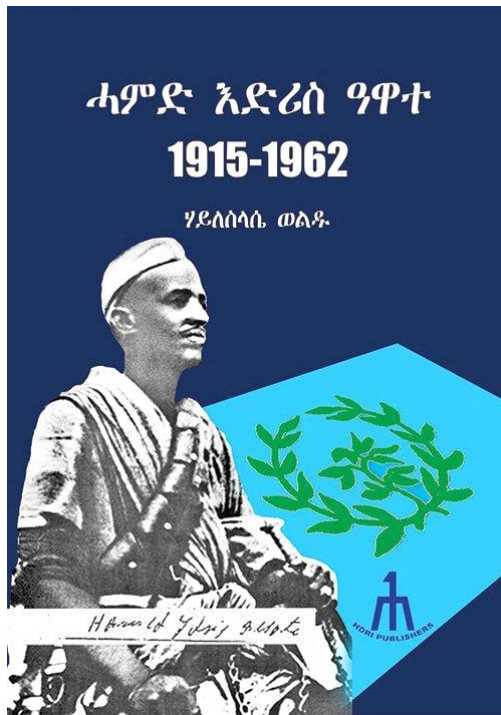

ሓምድ እድራሰ ዓዋቱ

7

ኬትባይ፡ ሀይለስላሴ ወልዱ
መተርጅማይት፡ ዓሸ ዑስማን

ዐሊሙንጣዝ ወመሐመድ ሓምድ እብ ዐፎ ከም አተው፡ ዐሊ ናይ ጥልያን ቤት ወፈረስ ትሆየቡ። መሐመድ ህዩ ሙመስል (ምስሌኔ) እንዴ ትሸየመ እብ ሰላም እግል ልንበሮ አንበተው። እንግሊዝ በዲር ሜርሐት ሸፈቲት እብ መጃመለት ሀደፎም ቀየረው፡ ድዱ እግል ኢልቅነጾ ፋርህ ገብእ ዐለ፡ ውሕደቶም ትአትሐዝየ የዐለ። ሱብ ቀጥፈትመ ዲበ ኢተዐወተው ዲኢኮን፡ ሓምድ ምን መትሰአሎም ኢትገሰ። እብ ፍንቲት እግል ዐሊሙንጣዝ ወመሐመድ ሓምድ ቅብላት እንግሊዝ ንትጋደል፡ እንግሊዝ ምን ዐድነ እግል ትፍገር ቡ። ዲብ ልብል ልትሰአሎም ዐለ። ምናተ ክልኢቶም ኢትከበተው። እሊመ ኦሮት ምነ ሓምድ ዐዋቱ ወዐሊ ሙንጣዝ ለፈናተ ንቃጥ እግል ልግባእ ክም ቀድር ኣድም መሐመድ ሓምድ (ግንድፍል) ወጠንየት ሓምድ እበ ከሰሰ ዲበ ወደየ መቃበለት ሻርሑ ሀለ።

እንግሊዝ ሱዳን ወኤራትርየ ጸብጠት ዲበ ዐለት እቲ ወክድ፡ ሕኩመት ሸፈቲት እብ ዐፎ እግል ለኣቱ ዕልንት ዐለት። ዐሊ ሙንጣዝ ወመሐመድ ሓምድ ሰኒ ክም ቤለው፡ ሓምድ፡ ይእሰልም፡ ሰላሕክም እንዴ ሐድግኩሙ እዩ ጊሶ እንዴ ቤለዮም እብ ሰልሐም አተው። እሊ ታእሪክ እሊ ቀሊል ኢኮን። ሓምድ እግል ዐሊ ሙንጣዝ ወመሐመድ ሓምድ ቅብላት እንግሊዝ ንቅነጽ ከም ቤለዮም፡ ‘ያሓምድ ቅብላት እንግሊዝ ንትሓረብ ትብል! እንግሊዝ ጥልያን ወለሀዳይእንድወ አምሰልካህ።

ጥልያን ምን ኤረትርያ ለትዳገነት ተ። ከፎ ንትሓረቤ፣ እንቤሉ፣ ቤለ እለ ህግየ እለ ዲብ ለአሰእለኒ ናሱ መሐመድ ሓምድ ቱ።

እሎም ቀደም እለ ለትሰመው ዐሊ ሙንጣዝ ወመሐመድ ሓምድ ሰበት ሰለመው፣ ሓምድ ዐዋቴ አሰርም ሰበት ኢተሉ፣ እብ እዳረት እንግሊዝ መራቀባት ትርድት ገብአት እቱ። ህቱመ አሰሩ ዲብ ገብአ ሰበት አጀረበው፣ አካን ዲብ ባድል እብ ግብለት ሀይተተ ሸንከት ቅብለት ሀደምደሚ(ጋሽ) አሰክ እምባህረ አፊመ። አርብዐት ዲብ እንቶም እት አድብር ቡቢ ተሐብዐው።

ለዶል ለሀ እግል ሓምድ ወድ አቡሁ ሐ አቡሀ ዐዋቴ ከራር፣ ነዘር ናይለ ባካት እብ ዐፎ እግል ልእቱ ኢሰደው ልብል። ከም አገውነው ወፈንተው ሸርሑ።

ሓምድ ለበዲር ምሰሉ ዐለው ሸፈቲት ከም አተው ወህቱ ከም ተርፈ፣ ሕኩመት ሞት ሓክመቱ ዐለት። ምናተ ኢቀድረቱ። ከም አጀረበየ እግል ልእቱ ቡ ለልብል ቀራር ነሰአት። ነዘርለ ባካት እንዴ ትላከም ከም ልትጀምየ ገብአው። ሓምድ ለሰልም እቡ በሰር እቱ ህደጎ ትበሀለው። ለሰአል ሰበት ከብደ እቶም በሊሰ እግል ለሀቦ ኢቀድረው። ሐር ላኪን ምን ጅምግም ለዐለው አርት፣ ቀድየት ለከሰሱ ናዘር ናይ ቢንግምር ሰበት ኢሀለ እግል ልምጻእ ቡ' ቤለ። ከገድም ዕለት ትትሀየበነ እንዴ ትበሀለ ዕለት ትሀየቡቶም።

ፈጅር ሓሪት ድግለል ትላከው ከመጽአ። ወኪል እንግሊዝ መጽአ፣ ማሌ እንተ ሰበት የዐልክ ሓምድ እግል ልሰልም እሎም ትሰአልናሆም፣ እንተ እግል ትሰዴ ትቀድር? ቤለዩ።

ድግለል ጃላኒ ናይ ብንግምር ናዘር ቱ። እግለ ዲብ ጀፈሩ ግሱይ ለዐለ መሐመድ ወድ ሽክ አረይ እብ እዴሁ እንዴ ጸብጠዩ፣ ከተማም ሀናደደዩ። ከ ሐን እለ ቱ ሓምድ፣ እለቱ እግል ለአትዩ ለቀድር። ሓምድ ናይ ኢኮን ናራይ ቱ። አነ ለምሰል ዐሊ ሙንጣዝ ለዐለው ናይ አቴኮሆም። በረ አዳም አለብዬ። እት ልብል በልሰ። መሐመድ ናይ ናረ ናዘር ህዩ ናይ ኢኮን ቢንግምር ቱ ቤለ። ኢፋሉ በልሰ ድግለል። ሓምድ ምሰልክ ነብር፣ ወእክ ቀርብ፣ ሐር ህዩ ምን ዐድ ዐዋቴ ለአቴክወ ጥልበት ሰበት ለለቡ፣ ለከሰኒ ኢኮን ቤለ ከትቃረመ። ለሀይመ ዲብ ጥልበት ሐቆ ትሃንነ ደራይብ እንተ ግባእ ወሕነ እግል ንንግእ ምኑ ይእንቀድር። እለ ነፈር እለ ዶል አርድ ሐበሽ፣ ወዶልመ አርድ ሀዳይእንደወ ገይሰ፣ ሐቴ ዶል ዲብ ድዋርን ምን መጽአ እግል ተአድፍፀ ኢትቀድር። ሰበት እለ እግል ትአትዩ ለወጅበክ እንታቱ። ዲብ ልብል እት ረአዩ ሰብተ። እብሊ እንዴ ትከሐደው ናዩቱ ወናይክ ዲብ ልትበሀሉ እብ ዐፎ እግል ለአትው ኢቀድረው።

ቀድየት ሀዳእንደወ ወቢንግምር እብ ዕሪት ምንመ ሰክበት። ለአዋይንለ ሰላም የአተላለ። ክሉ ሸዑብ በርከ ለሸምል ሰበት የዐላመ፣' ዲብ ጅወ ትገብእ ለዐለት ዘማቴ ቀይድ በትከት። ጃንብክ ምኑ ዳፍዖት ወለሀጅመውክ እብ ዕጹፋት በሊሰ ዋጅብ ገብአ። እዳረት እንግሊዝ፣ እለ ደግሽ እለ ሕኔት እግል ተአብጥሩ ትሸፍግ፣ እት ሰነት 1947 እግል መሰል፣ መቅደረት ዴሾም ምን ብርጌድ ዲብ በጠሎኒ ከረው። ቅዋት ፖሊሰመ ብዘሐሁ ምን 2800 ዲብ 2500 አንቀሰው።

ለዐለ ደግሽ እግል ለአብጥር ለቀድር ንዛም ሐቆ ኢትሪከበ ገድም፡ ዲብ በጥር እግል ልትዘበጥ፡ እግል ልትዘመት ወልትሰለብ ለለሐዜ ሰበት አለቡ ሐለት ለቡ፡ ካፍሐ፡ ሸፍትነት ዲብ ሰላብ-ሕያይ፡ እብ ሕያዩ ዲብ እንቲ፡ ዝመት፡ ሕረድ፡ ቅተል፡ ትዐዲት። ዐስከር ጥልያን ለዐለ ልግባእ ወለመድ ለክፍ ለዐለ እግሉ፡ ኦሮ ከእግል ሰብኡ ትበገሱ። ሓምድ ህዬ ለሐለት ሰበት ኢከሀለዩ ድድ ደውደው ልግባእ ወቅብላት ሸፈቲት ትበገሱ።

መንቱ ለሸፍታይ?

ዲብ መደት ለሀ፡ እት ክለ ኤረትርዩ ሸትት ዐለት። ለዶል ለሀ ሸፍተ ተርጀመት ብዘሕት ዐለት እግሉ። እብ ጀህት ሐቲ መቅሰናይ መርባት ሸፍታይ፡ ሐ ለዘምት ሸፍታይ፡ አንስ እንዴ ከርፈ ሰርጎህን ለዘምት ሸፍታይ፡ ኦዳም እንዴ ቀትለ ዲብ ከደን ለነብር ሸፍታይ፡ ህዳይ እንዴ ትክልኦ እግል ልቅተል ለለሐርግግ ክሉ ሸፍታይ ቲ። እብ ጀህት ብዕደትመ ለትዘመተ ወለትገለመ ማል ወንዋይ ለበልሱ፡ እግል ሰብኡ ኦዳሙ ምን ሸፍተ ለአድሐኑ፡ ሕኩመት እንዴ ኢለአትአምር ድዋሩ ምን አባይ ለራቀበ እሎምመ ሸፍተ ዐለት ስሜቶም። እብ ዓመት ሸፍተነት ምን ቃኑን በረ ላቲ መዋዲት ቲ። ምናተ እሎም ለሓርያምመ ዲብ ምግቦም ሰብ አከይ አመል ምንመ ዐለው፡ እግል ኦዳምም ለአንገፈው ሰብ ሰምዐት ሰኔት ዐለው።

ለሰብለ ቀጥፈት ወለተለዎም እግል ለአብዝሐ፡ መን ምን መን ለሐይስ ሚሙ የዐለው። ቁትላይ ኦዳም ልግባእ ወማል ጸሩ ለለሐዜ ልትከቦቶም ዐለው። መጅሙዐት ወድ ፍላን ዐደድ አለበ ዶል ልትበሀል እሻረት ፈራሰት ናይለ በዐለ ቀጥፈት ሰበት ዐለ።

ለመደት ለሀ ዲብ ቀላቅል፡ ልግባእ ወአውለት፡ ሕኩመት ምንመ ዐለት፡ ቃኑን የዐለ፡ ትዘመትኮ ወትሰረቅኮ አውመ ትዐገብኮ እንዴ ትቤ ሕኔት ትሸኬ፡ ጥላድ እንዴ ዐለብከ ለሰዴ እከ ሸፍታይ በዐል ቀጥፈት ምን ተአሰእል ለሐይሰከ። እት ሻፍገት በሊሰ ለለሀይብ ህቲ ሌጣ ዐለ። ህቲ መርባት ኦዳሙ ሐቆ አቅሰነ፡ ለትዘመተ ማል ሐቆ በልሱ፡ ህቲቱ ለመድሕናይ። እብ ፈድሉ ለቀርቦም ሰበት አለቡ ህዬ ህቲ ቱ ጽላል። ህቲቱ ሕኩመት ናይለ ቀቢለት። ዐድል ለሀሌ እግሉ ወኢሊሀሌ፡ ህቲ ቱ ለለሐክም። ኖሱ ፈርድ፡ ጀሪመት ሊዴ ወኢሊዴ ክሉ ዶል ፋርሱቲ። እብ ቀቢለቱ ፍቱይ ወሕሹም ቲ። ዘማት አጣል ወአባጌዕ ኢኮን፡ ዘማት ሐ እግል ሐቲ ወክልኤ ለኢፈግር እግል ጥረ ምን ኢገብእ። ዲብ ልትበሀል ለልትሐሌ ፋርሱ። ኦሮት ምን ሸዑብ ለሐልዮም ለዐለው ሓምድ ዐዋቲ ቲ።

ወልከ ሓምድ ዐዋቲ - ዐስር ክዋል ፈናቲ
ሰይፉ ዐለ መላጤ- ኖሱ ዘምት ወለኣቲ
መርሐባቡ ውህር ሰላም- ፋርሰ ሰርር ምን ኮሩ
መምበ እንተ እግል ክሉ
አሳከበ ገናይዝ- ረሳሰ ደልም ምን ለዐሉ
አምሰለዩ ዕዳሉ
ሐበን ደግም ንሳሉ- ባሮት ተንን ገሮቡ
ሆባይ ለዐውል ምን ለዐሉ

ፍግረት ጀህራይ ወኪሎ- ሓምድ ዘማት መቴለ
መደት ጀህራይ ለዐይር- ሓምድ ዘማት ነባይል

ሸቅል ሸፈቲት እብ እንግሊዝ እሙር ዐለ። ምናተ እግል ልራቁቡ ኢሐዘው። ሀደፍ ሰበት ዐለ እግሎም፣ ገሌ ዲብ ልትነወው፣ ወገሌ ዲብ ለአትናይቶ፣ ረብሸት ፈትወ ዐለው። በሰር ብዕድመ ዐለ እግሎም። ሸፈቲት ሕድ ከም ለአበዱ ወዲ። ለእዳረት መሰልሐት ሐቆ ቡ፣ ፍንጌለ ሸፍተ ሸዑ ልትካደ፣ ልትጨፍለቅ፣ ኢከሰሰ። ምድር እሳት እግል ትትቀራሕ እቱ ፍተን ዐለ ሸቅለ። ብሰር እንዴ ፈናቴክ አስተዐምር።

እብሊ ወለመሰሉ ሸፍተነት እግል ተሀሌ ላዝም ዐለ። ዲብ መደት እስትዕማር እንግሊዝ ዲብ ኤረትርዮ እንዴ ትየመመ ሸቄ ለዐለ። ወድ እንግሊዝ ጂ.ከይ.ኤን.ትሬቫሰኪሰ ሸፍተነት ዲብ ኤረትርዮ እብ ከሰሰ ዲብ ወርሕ ዩንዮ 1950 ለቀደመዩ ክቱብ መሰጠር እግል መሰል። እሊ ለትበሀለ ለለሐብር ዲ ገብእ። “ሸፍተነት ለአትናየተት ሓለት” እብ ልብል አርእሰ። ዲብ ኤረትርዮ ከፎ መጽአት ወከፎ እግል ትትሰያሕ ትቀድር ንቃዋ እንዴ ረተብ እንግሊዝ እትዕጉብ ዐለ።

ዲብ ተቅሪት ትሬቫሰኪሰ። ሐቆ መትፈላል ዋልያን ሓለት እቅትሳድ ኤረትርዮ ትደመረት ዲኢኮን ኢሰኔት። ብዝሓም ዐሳክር ዋልያን ለዐለው ኤረትርዮን እንዴ ትረፈተው ልትሐሰር እቦም ሰበት ኢረክበው። ሸቅል ሐግለው። እሎም ለጀምዑ እንዴ ሐግለ ዲብ ክል አካን ፈነዋር ጋብእ ለዐለ ሰላሕ ዋልያን እግል ልርፍዕው ወዲበ ሐዘው ምዓል እግል ለአውዑሉ ከም ቀድሮ ሸክ የዐለ። ሸቅል አለቡ፣ ሐርሰ አለቡ፣ በሰር ተሐገለ። ለድብርመ እግል ኖሱ ሰአየት ለለአበትክ ክም ገብእ። እምበል ሸፍተነት ሕርያን ብዕድ የዐለ። እብ ዋልያን ብሐት ለዐለ ምድር በሊሰ ዲኢኮን ዐድል ወንዮት እግል ልትረከብ ኢትቀደረ። ፋሽስቲ ዋልያን ፍሉል ዲብ እንቱ። እንግሊዝ ውላድ ዐድ እንዴ ከልአት ለሩከሰ አውለውየት እግሎም ሰበት ሀቡ። መቅደረት ለዐለት እግሎም ኤረትርዮን ለዋልያን እግል ለሀጅሞ ለዐለው ሰደው። እዳረት ዐሰከርየት እንግሊዝ ዐድል ዲብ ተሐክም ወሰላሕ ዲብ ትትንዴ ኢትርኤት። እብ ድዱ፣ ዲብ ሰነት 1947 ብዝሐሌ ዲብ ዐቂብ አምን ለትፈረረው ፖሊሰ ዲብ 2500 ከፊቶም። ሸፈቲት ምኖም ለበዝሐ ዲኢኮን ምኖም ልውሕዶ የዐለው፣ እብሊ ለዲብ መደት ዋልያን ለዐለት ንዮት ዐሰከርየት ዲብ ሸፍተነት እግል ትትበደል ቀድረት። እሊቱ ህዩ ሸፍተነት ለአትናይተ።

ዲበ ዶለ ሰልፍ እግል ህጂም አባይ ልግባእ ወዳፍየት ለሸፍተነት እብ ጅንሰ ትትፈንቴ። ዲብ ጋሽ- ወበርክ ማይ ከም ወሐሊብ ሐቡራም ለዐለው መሰኡሊን ሸፈቲት ዐለ ሙንጣዝ ወመሐመድ ሓምድ፣ ሓምድ ዐዋቱ ወሸሪፍ ለልትበሀል ብዕድ፣ ነታባይ እድሪሰ ዐለ-በኪት ውሃርዲመ ምስሎም ዐለ። እሎም ክሎም አሮት ከእግል ጀህቱ መትጻገት ዐለው። እብ ፍንቲት ለትግሬ ወናረ፣ ለእግል ሓምድ ይእተሌክ ብሀሉ ለዐለ ዑሰማን ሎንጊመ ትሓበረ እቶም።

እንግሊዝ ንዋይነ ሐቆ የአብዴት ከድመ ሰበት ኢትረክብ፣ ማይ እንዴ ሐገልክም እብ ጽምእ ወሰፈረ ሕኔት ትመይቶ ንዋይክም አዝብው ቴለተነ። አቤነ እግል፣ ሸዑብ ከም አቤ፣ ጽንሐ ጀምቢል እንዴ ረፍዐክም ሸቅል ዲብ ትብሎ ከም ትረምቆ ኢወዴኮ ምን ገብእ፣ እግል ትርአውኒ ትብል ዐለት።

ከመ እለ በለ ፓርቲታት እንዴ አሰሰት አዳም ሕድ ከም ልትበአሰ ከም ወዴት፡ ገሌ
ዲብ ራቢጣ እሰላምየ ትሓበረ፡ ገሌነ ህዬ ሸፈትነ፡ ንዋይነ እግል ኢልትዘመት ዐድነ
ምኑ እግል ንዳፍዕ ሸፈትነ፡ አዳም ቀደም አምዕሉ መይት ወንዋይ እብ ቀሰብ
ልትዘመት ዐለ። ለበደ ከም በደ፡ ለሞተ ከም ሞተ፡ ለትዘመተ ከም ትዘመተ ህዬ
አዳምነ እግል ነአንግፍ ሸፈትነ።